

I skuggan av kriget

Kan utvecklingsinsatser som grundas på långsiktighet och djup förankring hos befolkningen ge konkreta resultat? Kan de dessutom främja säkerheten? Det finns goda skäl att ställa sig dessa frågor just nu, tio år efter "nine eleven". Den 11 september 2001, då rädslan för al-Qaida och terrorismen började förändra – och sluta – världen.

I Afghanistan, det land som nog mer än alla andra har drabbats av världsutvecklingen efter 11 september, har det pågått två slags samtidiga processer det senaste decenniet. Den ena styrd av jakten på Usama bin Ladin. Den andra: det mödosamma och

Text: Andreas Stefansson & Lasse Bengtsson

Andreas är SAKs platschef i Afghanistan och Lasse är informations- samordnare. Båda arbetar på SAKs Kabulkontor.

långsiktiga uppbyggnadsarbetet av ett av världens fattigaste och mest utsatta länder. Vi vill här betona den senare, uppbyggnads- arbetet, som USA lät komma i skuggan av den militära insatsen.

Till krigets alla dyrbara konsekvenser hör först och främst alla mänskliga offer. De tiotusentals dödade, skadade och alla deras anhöriga. Det senaste decenniet har – i runda tal – tio gånger så många civila afghaner fått sätta livet till jämfört med de utländska soldaterna. Första halvåret i år var, enligt FN, det värsta hittills. Då dödades 1 462 civila.

Nästa konsekvens av kriget är korruptionen, en svulst som götts av alla stora och snabba pengar som kastats in av olika utländska aktörer med avsikt att försöka åstadkomma "quick fixes" på det ena eller andra området. Särskilt problematiska har de så kallade hearts and minds-insatserna varit, där internationella militärstyrkor sökt vinna folkets förtroende genom att ösa stora summor på projekt som både varit kortsiktiga och uselt förankrade i lokalsamhället.

Har då biståndsinsatserna i Afghanistan gynnat utveck-

lingen? Sanningen är att det inte finns några snabba lösningar. Men – att det, samtidigt som den väpnade kampen och korruptionen fått nästan all medieuppmärksamhet, de tio senaste åren gjorts stora framsteg på centrala områden. Genom en annan slags kamp.

Kampen för kvinnors och barns överlevnad

Afghanistan är i världstoppen både vad gäller barna- och mödradödlighet. Var trettionde minut dör en afghansk kvinna i samband med förlossning. Här förs det okända kriget, det som skördar mångfalt fler offer än kriget som syns i medierna. Men – det har börjat ljusna. Ett långsiktigt arbete börjar ge resultat. Idag är mödradödligheten 20 procent lägre än 2002. Avgörande har varit den stärkta mödrhälsovården, där bland andra Svenska Afghanistankommittén bidragit genom att utbilda över 200 kvalificerade barnmorskor och anställa hundratals kvinnliga läkare och sjukvårdspersonal.

Samtidigt har tillgången till primärhälsovård ökat starkt. Medan bara var tionde afghan kunde få sjukvård 2002, kan idag åtta av tio nå en klinik eller ett sjukhus. Enbart genom våra hundratals kliniker och sjukhus på landsbygden erbjuds runt två miljoner afghaner om året hälsovård. Det märks också i kampen för barnens överlevnad. Spädbarnsdödligheten har börjat minska från skyhöga nivåer. Idag är det 20 procent färre barn som dör före sin femårsdag jämfört med tio år sedan. Varje ny barnmorska och läkare räddar liv.

Kampen för läskunnighet

Endast var tredje afghan kan läsa och skriva. På landsbygden är situationen värst för kvinnor, där bara var tionde kvinna är läskunnig. Under de senaste åren har dock tillgängligheten till undervisning ökat kraftigt. Idag går cirka sju miljoner barn i grundskola, jämfört med en miljon barn 2001. En tredjedel är flickor. I våra skolor hela 53 procent. Ett uthålligt och långsiktigt arbete börjar ge resultat. Antalet skolor har fördubblats. Där har Afghanistankommittén bidragit med 170 nya skolbyg-

Utbildning för Afghanistans nomader (kuchis) är ett viktigt arbete. Läskunnigheten bland flickorna bedöms vara så låg som 0,4 procent. Varje ny skola SAK bygger och varje utbildad lärare ökar läskunnigheten i Afghanistan. Sedan 2001 har SAK byggt 170 skolor!

nader. Varje ny skola och bättre utbildad lärare ökar läskunnigheten.

Kampen för rent vatten

Sjukdom och lidande på den afghanska landsbygden kan ofta härledas till bristen på rent vatten. Men – sedan 2002 har stadiga förbättringar skett. Befolkningen som idag har tillgång till rent vatten har ökat från 16 till 32 procent. Det har åstadkommit genom uthålliga och långsiktiga insatser, där tusentals vattenbrunnar etablerats årligen och bykommittéer mobiliserats för att sköta underhållet. Dessutom har befolkningen utbildats i hälsa och sanitet. I vår regi har över en miljon afghaner på landsbygden fått tillgång till rent vatten genom sådana insatser. Varje ny brunn skapar bättre hälsa.

Kampen för ett värdigt liv

Afghaner med funktionsnedsättning utsätts dagligen för diskriminering och bristande möjligheter till rehabilitering. Utöver det lemlästas mängder av afghaner fortfarande av de miljontals oröjda minorna. Men – under det senaste decenniet har varje år hundratusentals kvadratmeter minerad mark röjts. Rehabilitering av människor med fysiska och psykiska funktionsnedsättningar har blivit en del av den nationella hälsovården, med SAK i en nyckelposition. Varje år rehabiliterar vi tiotusentals afghaner med funktionsnedsättningar. Likaså har skolväsendet börjat ta

steg för att få med alla barn som drabbats. Vårt och andra aktörers uthålliga arbete för att påverka beslutsfattande och attityder börjar ge resultat. Respekten för människor med funktionsnedsättningar ökar. Varje ny protes ger kraft och möjlighet till jobb. Varje ny kvadratmeter röjd minmark ger hopp.

Så – lönar det sig att bistå ett så krigshärjat och utsatt land? Vår slutsats är: självklart! Men – insatserna kräver uthållighet och förankring i lokalsamhället. Att bygga tillit, kapacitet, kompetens och fungerande lokala institutioner tar tid.

Försvinner då inte resurserna i korruptionen? SAK är ett bevis för att det inte behöver vara så. Hela 92 procent av våra medel blir direkta insatser på plats. Övriga åtta procent går till administration. Vi har nolltolerans mot korruption och 30 års erfarenhet att ta hand om den de få gånger vi utsätts.

Slutligen – kan då utvecklingsinsatser öka säkerheten? Det vi vet är att de enorma resurser som lagts på militära insatser inte visat nämnvärda resultat. Vad vi också vet är att den ”vanliga afghanen” vill ha rätt till utbildning, hälsovård, rent vatten och värdighet. Därutöver, ett rättssystem som är effektivt, pålitligt och okorrumpert. Om åtminstone en del av de enorma summor, som de senaste tio åren använts för krigföring, istället bekostat långsiktiga och lokalt förankrade insatser för uppbyggnad av samhällsservice, rättsstat, lokala myndigheter och system för korruptionsbekämpning, så hade med all sannolikhet betydligt färre fattiga och desperata sällt sig till väpnade uppror i Afghanistan idag. •